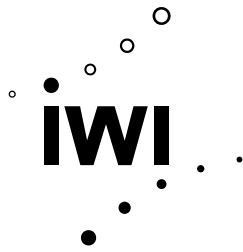

De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt

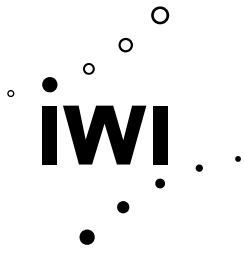
Literatuurstudie

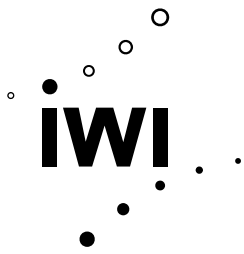

De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt

Literatuurstudie

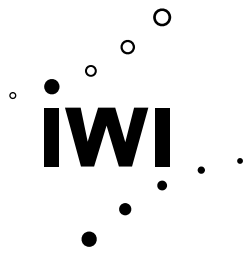

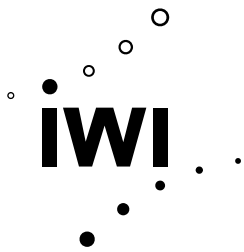
N08/18, september 2008

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt op macroniveau	7
2.1	Afspraken	7
2.2	Onderzoek	8
3	Aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt in de keten van werk en inkomen	11
4	Beleidsmatige ontwikkelingen op korte termijn	15
5	Het vervolg	17
	Literatuur	19

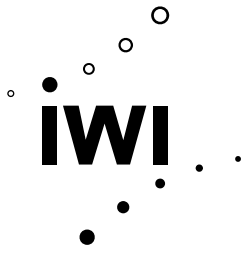
1 Inleiding

In de visie van het kabinet en van de Commissie Arbeidsparticipatie is scholing hét aangewezen instrument om de kansen op de arbeidsmarkt voor werkzoekenden verbeteren. Voorwaarde hierbij is wel dat die scholing aansluit op de wensen en eisen van de arbeidsmarkt. Ook op de Participatietop van 2007 - waar kabinet, sociale partners en gemeenten afspraken maakten om meer mensen aan het werk te helpen - vormde het leren een belangrijk thema.

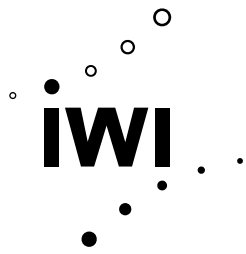
Aansluitend bij de groeiende aandacht voor scholing, had de Inspectie Werk en Inkomen voor 2008 een onderzoek gepland onder de naam 'Succesvolle samenwerking onderwijs – arbeidsmarkt'. Doel hiervan was om na te gaan op welke wijze en in hoeverre er wordt samengewerkt om een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te realiseren.

Ter voorbereiding op het onderzoek is een korte literatuurstudie uitgevoerd. Naar aanleiding van de uitkomsten van deze literatuurstudie heeft de inspectie besloten het onderzoek geen doorgang te laten vinden in de voorgenomen vorm. Omdat de literatuurstudie wél veel waardevolle kennis heeft opgeleverd, doet de inspectie in deze nota verslag van de studie.

In de nota wordt informatie bijeengebracht uit beleidsdocumenten en onderzoeksrapporten vanaf 2006 tot heden. Het gaat hierbij om beleidsdocumenten op zowel rijks- als regionaal niveau en om onderzoeksrapporten van zowel IWI als andere organisaties. De verzamelde informatie biedt aanknopingspunten voor vervolgonderzoek door de inspectie.

2 Aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt op macroniveau

In dit hoofdstuk worden de algemene ontwikkelingen geschetst op het terrein van afstemming tussen de domeinen onderwijs en arbeidsmarkt. Eerst wordt ingegaan op afspraken die diverse partijen op dit terrein hebben gemaakt. Vervolgens komen enkele onderzoeken op het gebied van de aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt aan de orde.

2.1 Afspraken

Om mismatches op de arbeids- en stagemarkt te voorkomen, is afstemming van het opleidingsaanbod en van de beroeps- en studiekeuzes op de vraag van werkgevers naar personeel van groot belang. Mismatches ontstaan bijvoorbeeld als te weinig jonge mensen kiezen voor goed in de markt liggende studies, zoals technische opleidingen. Maar ook als een gediplomeerde over onvoldoende competenties beschikt om een goede start te maken in het beroep waarvoor hij is opgeleid, is sprake van mismatch.

Talent ontwikkelen, talent benutten

Diverse partijen hebben plannen en convenanten opgesteld om een betere aansluiting te bewerkstelligen. Zo hebben sociale partners en gemeenten, verenigd in de Raad voor Werk en Inkomen (RWI), afspraken gemaakt met het onderwijsveld om kennistekorten te voorkomen. Deze afspraken zijn gebundeld in het manifest ‘Talent ontwikkelen, talent benutten’. De manifestpartijen¹ vinden een forse en geïntegreerde inzet nodig op goed onderwijs (met het accent op kwaliteit, flexibiliteit en differentiatie) en op goede studie- en beroepskeuzes. Daarnaast vinden zij inspanningen noodzakelijk op het gebied van een verbeterde aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt en op een effectief re-integratiebeleid.

De partijen hebben het manifest in 2007 besproken met het kabinet en daarbij afgesproken om hun gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van onderwijs en de verbetering van de aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt in te vullen door gezamenlijk in te zetten op drie thema’s:

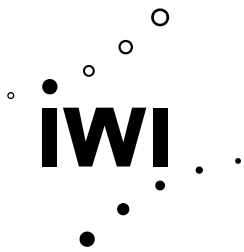
- bieden van ruimte voor talentontwikkeling in het onderwijs;
- versterking van de regionale samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven, gemeenten en andere partners;
- realiseren van een doorbraak met het actieplan ‘Een open en flexibele infrastructuur voor Leven lang leren.

Leven lang leren

Een brede coalitie van publieke en private onderwijsorganisaties, sociale partners en gemeenten² gaat actie ondernemen om het opleidingsniveau van de Nederlandse beroepsbevolking te verhogen. Centraal in het gezamenlijk actieplan ‘Een open en flexibele infrastructuur voor Leven lang leren’ staat het ontwikkelen van een ‘tweede leerweg’ voor werkenden en werkzoekenden, die

¹ Partijen zijn: VNO-NCW, FNV, MKB-Nederland, CNV, LTO Nederland, Overheidswerkgevers, Overheidswerknemers, VSNU, HBO-raad, VO-raad, VNG en Vakcentrale MHP.

² Deze coalitie bestaat uit de geledingen van de Raad voor Werk en Inkomen (werkgevers, werknemers en gemeenten) en de brancheorganisaties in het publieke en private onderwijs (VSNU, HBO-Raad, MBO-Raad, VO-Raad en Paepon). Later dit jaar vindt er een nieuw ‘Scholingsoverleg’ plaats tussen de samenwerkende partijen en de bewindslieden van OCW en SZW.

voorziet in de veranderende en – vooral kwalitatief – stijgende vraag van werkgevers naar goed opgeleid personeel. Leidend hierbij is de behoefte zoals die zich op de regionale en sectorale arbeidsmarkt manifesteert. De doelstelling van het actieplan is dat per jaar minimaal 10.000 extra gediplomeerden op hoger onderwijsniveau en 5.000 op mbo-niveau voor de arbeidsmarkt beschikbaar komen. Deze doelstelling sluit aan op de ambities van de overheid,

De betrokken partijen hebben hun gezamenlijke actieplan na overleg met de bewindslieden van Onderwijs en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bekendgemaakt. Het kabinet is gevraagd de ambitieuze plannen te ondersteunen. De bewindslieden van OCW en SZW onderschrijven het belang van een leven lang leren en de betrokkenheid van alle partijen daarbij. Het actieplan is een initiatief van de Raad voor Werk en Inkomen (RWI) en het Nationaal Initiatief 'Lang Leve Leren'.

Scholingsoverleg

Partijen en kabinet gaan dit zogenoemde scholingsoverleg deze kabinetsperiode ieder half jaar herhalen. Op 28 februari 2008 heeft een dergelijk overleg plaatsgevonden. Daarin is vooral gesproken over het gezamenlijke actieplan 'Een open en flexibele infrastructuur voor Leven Lang Leren'. De volgende procesafspraken zijn hier gemaakt:

- Een werkgroep gaat voorstellen voorbereiden over doorlopende leerlijnen met als doel de talentontwikkeling in het initieel onderwijs te verbeteren.
- Een gezamenlijke regiegroep van rijksoverheid, RWI-geledingen en het publieke en private onderwijsveld gaat de voorstellen voor een tweede leerweg nader uitwerken. Deze groep bereidt ook het volgende scholingsoverleg voor, dat plaatsvindt in oktober 2008.

Regionale afspraken

Ook op regionaal niveau worden afspraken gemaakt om een betere aansluiting tussen scholing en arbeidsmarkt te bewerkstelligen. Dit wordt gedaan in de Platforms Onderwijs Arbeidsmarkt³. Zij zijn voor een deel al verder dan alleen afspraken: ze voeren allerlei projecten uit om onder andere voortijdig schoolverlaters te begeleiden naar het alsnog behalen van een startkwalificatie en daarmee naar werk.

2.2 Onderzoek

De afgelopen periode zijn ook enkele onderzoeken gepubliceerd op het gebied van aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt op macroniveau. Zo heeft de RWI op 26 maart 2008 een advies uitgebracht over de versterking van de studie- en beroepskeuzevoorlichting in het voortgezet onderwijs. Goede begeleiding op dit vlak kan ongediplomeerde schooluitval voorkomen, de startpositie van gediplomeerden op de arbeidsmarkt verbeteren en onnodige personeelstekorten voorkomen. Naar de mening van de RWI is het nodig dat de studie- en beroepskeuzebegeleiding beter ingebed wordt in de reguliere lessen en dat meer leerlingen de beroepspraktijk echt ervaren. Nu is studie- en beroepskeuzebegeleiding vaak nog een geïsoleerd onderdeel binnen het totale lessenpakket. De RWI vindt verder dat loopbaanoriëntatie en -begeleiding mee moet worden gewogen bij de kwaliteitsbeoordeling van scholen door de onderwijsinspectie. Ook stelt de RWI voor

---

³ Onder andere in de Rijnmond, de Achterhoek, Oost-Gelderland en Amsterdam.

zichtbaar te maken hoe succesvol leerlingen zijn in het vervolgonderwijs, om helder zicht te krijgen op het resultaat van de studie- en beroepskeuzebegeleiding.

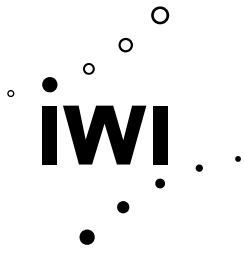
Schoolverlaters op de arbeidsmarkt

Het bureau IVA beleidsonderzoek en advies, dat is gelieerd aan de Universiteit Tilburg, heeft in april 2008 een onderzoek uitgebracht dat gaat over de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt voor schoolverlaters uit het Praktijkonderwijs en het Voortgezet speciaal Onderwijs. Hieruit blijkt dat met betrekking tot de arbeidscompetenties van leerlingen zowel door scholen als door werkgevers geen belangrijke knelpunten worden gesignaleerd. Scholen slagen er over het algemeen goed in leerlingen de benodigde basisvaardigheden mee te geven die nodig zijn voor een goede start op de arbeidsmarkt.

Wel blijken de persoonskenmerken van de schoolverlaters soms minder goed aan te sluiten op de arbeidsplaats. De overgang van school naar werk, en van de beschermende stageomgeving naar de 'echte' werkomgeving valt de schoolverlater soms zwaar. Zowel bedrijven als scholen vinden het dan ook belangrijk dat schoolverlaters ook na de schoolperiode begeleiding krijgen vanuit de school. Verder laten de uitkomsten van het onderzoek zien dat de 'aanbodkant', de mogelijkheden van de leerlingen, bij scholen voldoende in beeld is en dat scholen leerlingen zoveel mogelijk maatwerk bieden. De 'vraagkant', waar bedrijven behoefte aan hebben en in welke sectoren welk type werk precies wordt gevraagd, hebben scholen veel minder goed in beeld. Bedrijven en scholen geven beide de wens te kennen om meer inzicht te hebben in elkaars werk: bedrijven willen meer overleg met scholen over de inrichting van de onderwijsprogramma's, scholen willen meer contact met het bedrijfsleven over de vraag wat zij hun leerlingen moeten leren om aan de vraag te kunnen voldoen.

Voorlichting en begeleiding bij studie- en beroepskeuze

De RWI heeft ook een onderzoek uitgebracht dat gaat over voorlichting en begeleiding bij de studie- en beroepskeuze en de rol van arbeidsmarktinformatie. Hieruit komt naar voren dat havo- en vwo-leerlingen op het moment dat zij hun profiel gaan kiezen, nauwelijks informatie krijgen over vervolgopleidingen. Informatie over de latere mogelijkheden op de arbeidsmarkt speelt helemaal geen rol bij dit keuzeproces. Het accent ligt bij inhoudelijke informatie over de vakkenpakketten. Ook bij de keuze voor een vervolgopleiding lijkt het accent in de begeleiding te liggen bij informatie over de inhoud van de opleidingen en wordt veel minder aandacht besteed aan de arbeidsmarktmogelijkheden en de inhoud van de beroepen.

3 Aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt in de keten van werk en inkomen

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt er op dit moment uitziet, gezien vanuit de keten van werk en inkomen. Aan de orde komt hoe het gesteld is met scholing van uitkeringsgerechtigden en met de ontwikkeling van de vraag naar arbeid.

Scholing van uitkeringsgerechtigden

Voor uitkeringsgerechtigden, en met name voor degenen die al langere tijd een uitkering ontvangen, is scholing een belangrijk instrument dat de uitvoeringsorganisaties kunnen inzetten om de afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen. De afgelopen periode hebben ook op dit gebied diverse plannen en convenanten het licht gezien.

Zo gaat het in hoofdstuk 2 genoemde actieplan ‘Een open en flexibele infrastructuur voor Leven lang leren’ op sommige punten ook in op de scholing van werkzoekenden. Een tweede leerweg moet volgens de betrokken partijen voor meer werkenden én werkzoekenden een toegankelijke route voor (formele) kwalificatieverhoging en diplomering bieden. De partijen bepleiten in dit licht specifiek voor de SUWI-keten het volgende:

- ruimere scholingsmogelijkheden in de SUWI-keten;
- betere benutting van de (publiek-private) scholingsinfrastructuur door de SUWI-keten;
- regionale, praktische coördinatie/organisatie ten behoeve van een soepele en snelle financiering van (groepswijze en individuele) scholing voor werkzoekenden.

De partijen zijn van mening dat bij tweede leerwegen, sterker nog dan bij het initieel onderwijs, de gedifferentieerde vraag vanuit de (regionale) arbeidsmarkt leidend moet zijn. Zeker bij de inzet van middelen vanuit de SUWI-keten voor de kwalificering van werkzoekenden is vraaggerichte, vacaturegebonden scholing een ‘must’. Door een samenspel van landelijke en regionale informatie moet er een zinvol gesprek mogelijk zijn tussen betrokken partijen over scholingsmogelijkheden en dreigende personeelstekorten in sectoren en regio’s.

Projectdirectie Leren en Werken

Op 1 maart 2005 is de projectdirectie Leren & Werken opgericht, een interdepartementale directie van de ministeries van OCW en SZW. Leren & Werken heeft tot doel werkgevers, werknemers, burgers, bedrijfsleven, onderwijsinstellingen, CWI, gemeenten en andere betrokken partijen te stimuleren en te ondersteunen om een leven lang leren mogelijk te maken. Volgens de directie is leren een permanent onderdeel van ons leven, ook als we aan het werk zijn. Werkend leren en lerend werken maakt het gemakkelijker om een baan te vinden of te behouden. De projectdirectie Leren & Werken ontwikkelt plannen en ideeën en stimuleert andere betrokkenen op het gebied van leren en werken. De projectdirectie doet dit onder meer door het ontwikkelen van Ervaringscertificaattrajecten (EVC) en duale trajecten (combinaties van leren en werken). Daarnaast werkt de projectdirectie mee aan het opzetten van een landelijk netwerk van leerwerkloketten.

De projectdirectie Leren en Werken heeft in december 2007 een Werkplan 2008-2011 opgesteld. Doelstellingen in het werkplan zijn:

- 90.000 nieuwe leerwerktrajecten;
- scholing van 30.000 moeilijk bemiddelbare werkzoekenden;
- 20.000 EVC-trajecten voor werkende jongeren zonder startkwalificatie;
- een dekkend stelsel van regionale samenwerkingsverbanden Leven lang leren en leerwerkloketten.

Scholing van uitkeringsgerechtigden

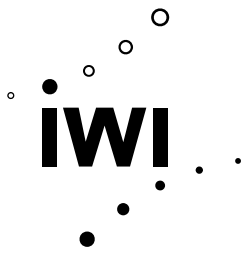
De afgelopen periode zijn diverse onderzoeken gepubliceerd waarin aandacht wordt besteed aan de aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt vanuit de uitkering. Zo publiceerde het AKO in maart 2008 een verkenning van de regionale arrangementen arbeidsmarkt en scholing. Hierin staat te lezen dat er in de regio's op het terrein van arbeidsmarkt en scholing al veel gebeurt. De dynamiek en urgentie van de actuele arbeidsmarkt stellen partijen echter steeds voor nieuwe uitdagingen. Dit uit zich enerzijds in een snelle toename van de personeelstekorten bij bedrijven en instellingen. Anderzijds uit zich dit in een stagnatie van de uitstroom naar werk vanuit het werkzoekendenbestand, omdat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet op elkaar aansluiten. Ook is er niet direct een passend scholingsinstrumentarium voorhanden om dit verschil te overbruggen. Daardoor blijven veel kansen voor werkzoekenden en werkgevers onbenut en ontstaan er knelpunten bij de vacaturevervulling.

Een ander onderzoek in dit verband is het evaluatieonderzoek naar de inzet van scholing voor werklozen en arbeidsgehandicapten. Dit onderzoek is in 2007 uitgevoerd door Regioplan, in opdracht van UWV. In dit onderzoek komt ook de werking van het scholingsprotocol aan de orde, waar UWV in 2006 mee van start is gegaan.. Uit het onderzoek komt naar voren dat re-integratiecoaches en arbeidsdeskundigen van UWV in grote lijnen het scholingsprotocol volgen bij het bepalen of een cliënt wel of geen scholing krijgt. Zij maken hierbij doorgaans een juiste afweging tussen enerzijds de noodzakelijkheid van scholing en anderzijds de schoolbaarheid van de cliënt. Van de scholingscliënten rondt 86 procent de opleiding af met een diploma. De helft van hen vindt vervolgens een baan. Cliënten die over het algemeen moeilijk plaatsbaar zijn, blijken de meeste baat te hebben bij scholing. Bovendien blijken scholingen waaraan een baangarantie is verbonden, duidelijk tot betere resultaten te leiden dan scholingen waarbij dit niet het geval is.

Ook de inspectie heeft de afgelopen periode onderzoeken uitgevoerd waarin scholing voor uitkeringsgerechtigden aan de orde kwam. Zo blijkt uit een IWI-onderzoek naar dienstverlening aan specifieke kwetsbare groepen in de bijstand, dat aan bijstandsccliënten niet of nauwelijks scholing wordt aangeboden. Omdat uitvoeringsorganisaties het uitgangspunt 'de kortste weg naar werk' hanteren, is het aanbieden van scholing (anders dan een korte cursus werkvaardigheden) voor hen niet de eerste optie. Dit terwijl uit diverse bronnen⁴ naar voren komt dat scholing een effectief instrument is om mensen naar de arbeidsmarkt te geleiden. Dit geldt met name voor de mensen die al langer een uitkering ontvangen en een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Een andere reden waarom aan bijstandsccliënten niet of nauwelijks scholing wordt aangeboden, is dat

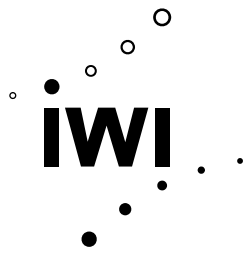
---

⁴ Zie hiervoor bijvoorbeeld het rapport beleidsdoorlichting re-integratie, door de minister en staatssecretaris aan de Tweede Kamer aangeboden met brief van 29 januari 2008

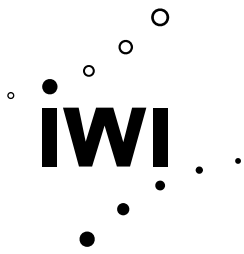

uitvoeringsorganisaties niet iedere cliënt in staat achten om een opleiding te volgen die hoger is dan de opleiding die de cliënt eventueel al heeft voltooid.

Uit andere onderzoeken van de inspectie komt verder naar voren dat jongeren door CWI en gemeenten worden gestimuleerd een startkwalificatie te halen. Aan de andere kant ziet IWI ook dat uitvoeringsorganisaties nog onvoldoende samenwerken op het gebied van de benadering van werkgevers, omdat elke organisatie nog te zeer het eigen belang voorop stelt. De uitvoering heeft onvoldoende kennis van het eigen aanbod (de cliënten) en weet onvoldoende van bedrijven en hun vraag. De selectie van aanbod schiet nog tekort en vraaggerichte scholing is (nog) geen gangbaar fenomeen.

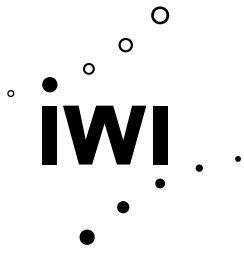

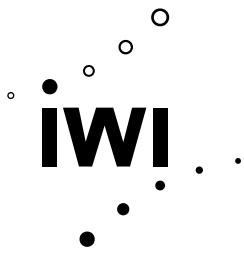
4 Beleidsmatige ontwikkelingen op korte termijn

Naast de in hoofdstuk 2 beschreven beleidsmatige initiatieven en afspraken op macroniveau zijn op korte termijn nog een aantal ontwikkelingen te verwachten op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

- In de aanloop naar Prinsjesdag formuleert het ministerie van SZW een aantal maatregelen die een uitwerking zijn van voorstellen van de Commissie Arbeidsparticipatie. Het gaat hierbij om de volgende onderwerpen:
  - werkbudget voor scholing inzetten
  - fiscale scholingsaftrek
  - individuele trekkingsrechten O&O-fondsen
  - wederzijdse scholingsplicht
  - groenpluk en scholingsplicht
  - omvorming levensloopregeling - werkbudget (inclusief inzet na 65 jaar)
- In het voorstel voor een werkleerplicht tot 27 jaar bestaat de doelgroep uit jongeren die zich, omdat zij economisch niet zelfstandig zijn of werk zoeken, vrijwillig bij de gemeente melden voor ondersteuning. Voor jongeren zonder startkwalificatie is de werkleerplicht gericht op een route naar een startkwalificatie. Voor jongeren met een startkwalificatie vindt het kabinet het in de rede liggen dat de gemeente een werkaanbod doet, maar is de gemeente ook vrij om de jongere te wijzen op 'het belang van het behalen van hogere kwalificaties'.
- Volgens het voorstel scholingsplicht moeten alleenstaande ouders in de bijstand met kinderen jonger dan 5 jaar straks verplicht scholing volgen of een stage om hun vaardigheden te onderhouden als ze vrijgesteld willen worden van de sollicitatieplicht.

Per 1 januari 2009 komt er één bekostigingsregime educatie, re-integratie en inburgering met streven naar meer sturing op prestaties en resultaten.

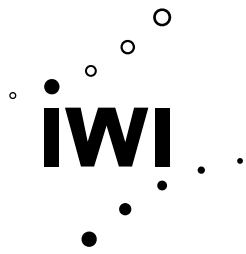

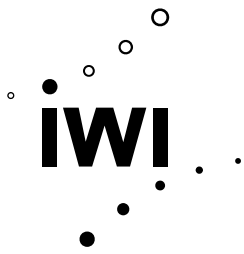
5 Het vervolg

In deze literatuurstudie komt naar voren dat er op het gebied van de aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt op dit moment vooral ambities en plannen kenbaar worden gemaakt. De uitkomsten van onderzoeken die in deze studie worden aangehaald, laten zien dat deze ambities nog niet altijd in praktijk worden gebracht. Voor de inspectie is dit aanleiding om de komende tijd in de Monitor Regionale Samenwerking Arbeidsmarktbeleid expliciet aandacht te besteden aan (de voortgang van) de uitvoering van deze ambities en plannen. De resultaten van deze monitoring kunnen op termijn leiden tot een onderzoek naar wat er concreet gedaan wordt in het veld en of dat in lijn is met het beleid.

Een voorbeeld: in het actieplan ‘Een open en flexibele infrastructuur voor Leven lang leren’ pleiten de deelnemende partijen onder andere voor ruimere scholingsmogelijkheden in de SUWI-keten en het beter benutten van de (publiek-private) scholingsinfrastructuur door de SUWI-keten. Uit deze literatuurstudie wordt echter duidelijk dat beide mogelijkheden tot op heden onvoldoende worden benut, en dat scholing tot nu toe niet of nauwelijks wordt aangeboden.: Aangevoerde redenen hiervoor zijn onder meer de duur van scholing en de kosten. Het gevolg is dat er, naar de mening van de inspectie, kansen gemist worden. Als uit de resultaten van de Monitor Regionale Samenwerking arbeidsmarktbeleid blijkt dat in 2009 nog steeds weinig scholing wordt aangeboden, kan de inspectie bijvoorbeeld een onderzoek starten naar de sturingsmechanismen die hier verantwoordelijk voor zijn.

Uit de studie komt verder naar voren dat vraaggerichte scholing (nog) geen gangbaar fenomeen is. In de visie van het kabinet en van de commissie Arbeidsparticipatie is scholing hét ticket voor betere arbeidsmarktkansen voor werkzoekenden. Voorwaarde is wel dat die scholing aansluit op de arbeidsmarkt. Naar de mening van de inspectie mag verwacht worden dat LWI's een visie hebben (en uitvoeren) op de scholing van langdurig werklozen, anticiperend op te verwachten ontwikkelingen in de lokale arbeidsmarkt. De inspectie overweegt om in haar Jaarplan 2009 ; de inspectie overweegt om een onderzoek naar deze visie op te nemen.

Literatuur

AKO en MBO-Raad, *Scholing, een sterke schakel*, AKO en MBO-Raad, 2008

L. Borghans, J. Coenen, B. Golsteyn, T. Huijgen en I. Sieben, *Voorlichting en begeleiding bij de studie en beroepskeuze en de rol van arbeidsmarktinformatie*, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt van de Universiteit Maastricht in opdracht van de raad voor Werk en Inkomen, 2008

Inspectie Werk en Inkomen, *Doorstart voor de schooluitvaller*, Inspectie Werk en Inkomen, Den Haag, 2007

Inspectie Werk en Inkomen, *Matchen van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt*, Inspectie Werk en Inkomen, Den Haag, 2007

Inspectie Werk en Inkomen, *In de bijstand, en dan?*, Inspectie Werk en Inkomen, Den Haag, 2007

Inspectie Werk en Inkomen, *Dienstverlening aan vluchtelingen met een hoge opleiding, alleenstaande ouders en 45-plussers*, Inspectie Werk en Inkomen, Den Haag, concept nota van bevindingen, 2008

Inspectie Werk en Inkomen, *Duurzaamheid uitstroom WWB*, Inspectie Werk en Inkomen, Den Haag, concept nota van bevindingen, 2008

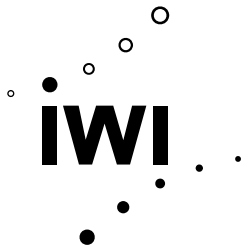
Projectdirectie Leren en Werken, *Doorpakken met Leren en Werken, plan van aanpak 2008 – 2011*, Projectdirectie Leren en Werken, een samenwerking tussen het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Haag, 2007

Raad voor Werk en Inkomen, *Talent ontwikkelen, talent benutten*, VNO-NCW, FNV, MKB-Nederland, CNV, LTO Nederland, Overheidswerkgevers, Overheidswerknemers, VSNU, MBO-Raad, VO-Raad, VNG, Vakcentrale MHP, op initiatief van de HBO-Raad en de Raad voor Werk en Inkomen, 2006

Raad voor Werk en Inkomen, *Een open en flexibele infrastructuur voor een Leven Lang Leren*, een gezamenlijke inzet van sociale partners en VNG/gemeenten – verenigd in de raad voor Werk en Inkomen – en het publieke en private onderwijsveld (VSNU, HBO-Raad, MBO-Raad, VO-Raad en Paepo), in samenwerking met het Nationaal Initiatief 'Lang Leve Leren', 2008

Raad voor werk en Inkomen, *'Voor de keuze', Voorstellen voor een betere studie- en beroepskeuzebegeleiding*, Raad voor Werk en Inkomen, Den Haag, 2008

S.T. Slotboom, F.M.B.R. Groenewoud en R.C. van Geuns, *Evaluatie scholingsprotocol en inzet scholing*, Regioplan Beleidsonderzoek in opdracht van UWV, 2007

C.R. Vink, T.M.M.L. van Schilt-Mol en L. Sontag, *De arbeidsmarkt op!*, IVA beleidsonderzoek en advies, een onderzoek in het kader van het Kortlopend Onderwijsonderzoek op verzoek van het onderwijsveld, Tilburg, 2008

